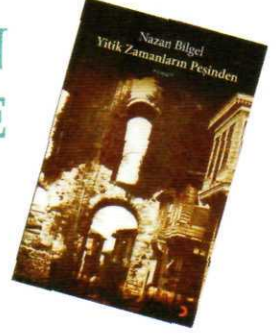

YİTİK ZAMANLARIN PEŞİNDE

Roman, insanların serüvenlerini, düşünce ve duygularını imgesel ya da gerçek olaylara dayanarak anlatan bir yazın türüdür. Türk romanının geçmişi, bazı yazın türleri gibi yeni sayılmasına karşın, son zamanlarda bu alanda özgün yapıtlar ortaya konmuştur. Türk romancıları da, uluslararası alanda başarılar elde etmeye başlamıştır. Okuma alışkanlığın yeterli düzeye çıkmadığı ülkemizde, ilginç konuları işleyen, sosyal ve tarihi olayları değişik açılardan değerlendiren romanlar yazılmakta ve yayınlanmaktadır.

Nazan Bilgel'in "**Yitik Zamanların Peşinden**" adlı romanı da, bir konuya odaklanan ancak bu konunun ayrıntılarını tarihi perspektif içinde yansıtmaya çalışan bir yapıt. Kemal Tahir'in "Toprak Ana"sı, Samim Kocagöz'ün "Doludizgin", "Bir Karış Toprak" ve "Kalpaklılar", Tarık Buğra'nın "Küçük Ağa"sı, Yakup Kadri'nin "Yaban"ı, Turgut Özakman'ın "Şu Çılgın Türkler" ile "Diriliş"i ve Kurtuluş Savaşıyla ilgili yazılan romanlara, Nazan Bilgel bir yenisini eklemiştir.

Prof. Dr. Nazan Bilgel bir hekim. Şu anda Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde öğretim üyesi. Mesleki yazı ve kitaplarının

dışında "Mutlu İnsanların Öyküleri Olmaz" (öyküler/1994), "Hayat Bana Hiçbir Şey Öğretmedi" (öyküler/1997), "Travnik'ten İzmir'e" (roman /2004) adlarında yazınsal yapıtlara da imza atan bir yazar. Yorucu ve zaman gerektiren bir mesleği sürdürmesine karşın üretken biri Nazan Bilgel.

Halk arasında yaygın olan "tıbbiyeden her şey çıkar, ara sırada doktor..." esprisi, bu mesleği alaysamaktan çok tıbbiyelilerin yeteneklerinin takdir edildiğini kanıtlar. Ozan, yazar, ressam, fotoğraf sanatçısı, bestekar çok sayıda doktor biliyoruz. Mesleklerini özveriyle yürüttükten sonra güzel sanatlarla ilgileniyorlar. Çevreye, sorunlara duyarlı olup, yapıtlarını toplumla paylaşıyorlar. Bu sevindirici bir olgu.

Geçmiş, saltanat dönemine dayanan gençlik hareketlerinin içinde tıbbiyeli öğrencilerin rolü ve etkinliğini de anımsatmak isteriz. Baskıcı dönemde ülkemizin içine düştüğü konuma tavır koyan, toplumsal gelişmelere katkı yapan, özgürlükler alanında kazanımlar elde edilmesine öncülük eden tıbbiyelilerin 1880'de İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni kurduklarını da unutmamalıyız. Tıbbiyelilerin, toplumumuzun en dinamik, duyarlı ve tutarlı kesimi olduğunu vurguladıktan sonra Nazan Bilgel'in romanıyla ilgili değerlendirmelerimize geçmek istiyoruz.

Romanın, inandırıcılığı, güçlü bir anlatım tekniğine sahip olması, anlatılan olayların gerçeğe yakın olması gibi değişmez özelliklerini göz önüne aldığımızda, Bilgel'in bu alanda başarılı olduğunu görüyoruz. Kurgusuyla, temel aldığı olayları ayrıntılarıyla işlemesiyle, inandırıcılığıyla, akıcılığıyla Bilgel özgün bir yapıt ortaya koymuş.

Romanda işlenmek istenen, özellikle de kadınlarımızın toplum içindeki konumlarının değiştirilmesi, geleneksel baskılardan arındırılması, sosyal yaşamda etkinliklerinin artırılmasıdır. Bilgel, bu amaçla romanını yazarken, inandırıcılığını pekiştirmek için tarihi olaylara, cumhuriyet öncesi kadınlar üzerindeki yoğun baskılara gönderme yapmış. Ayrıca, olayların geçtiği mekanların gerçeğe uygun olması için bazı kaynaklardan da yararlanmış. Sina Akşin'in "Jön Türkler İttihat ve Terakki", Hülya Argunşah'ın "Bir Cumhuriyet Kadını Şükufe Nihal", Şefika Kurnaz'ın "Milli Mücadelede Türk Kadını", Yaprak Zihni-oğlu'nun "Kadinsız İnkılâp" kitapları bunlardan bazıları. 2006 Yunus Nadi Sosyal Bilimler Ödülü'nü alan Zeki Sarıhan'ın "Kurtuluş Savaşı Kadınları" adlı kitabından da yararlanılabildi. Sanırım, roman yazılırken Sarıhan'ın bu kitabı yayınlanmamıştı.

Yitik Zamanların Peşinden romanı, tıbbiye 4. sınıf öğrencisi Pelin'in anlatımıyla başlıyor. Giriş bölümündeki olaylar, okuru romana ısındırıyor. Pelin'in Anadolu kızlarına oranla daha şanslı bir konumda olmasına karşın, önüne çıkan engeller romana ilgiyi yoğunlaştırıyor. O dönemde kız çocuklarının okumasına neden karşı çıktığı, gerici gruplarca kız okullarına nasıl saldırıldığı, savaşların ortaya çıkardığı kargaşanın, toplumsal gelişmeleri nasıl etkilediği roman yumuşaklığında gözler önüne seriliyor. Pe-

lin'in erkek öğretmenlerince cerrahi uygulama sırasında nasıl azarlanıp aşağılandığını, kızların elinin hamuruyla bu işlere karışmaması, evlerinde oturması gerektiğinin söylendiği belirtiliyor. Bu davranışlar, kadın haklarının savunulmasında Pelin'e nasıl bir güç verdiği anlatılıyor.

Roman, Pelin'in babaannesi Jülide Nazmi'nin ölmeden önce torununa bölüm bölüm anlattığı anılar üzerine kurgulanmış. Jülide Nazmi, dünyada kız öğrencilerin yeni yeni tıbbiyeye kabul edildiği dönemlerde, yurt dışında eğitim görmek, başarılarına imza atmak ister. 1903'te fizik, 1911'de de kimya dallarında Nobel ödülü alan Marie Curie, onun idolüdür. Ancak koşullar onu öğretmen yapar.

Üç kıtaya egemen olan Osmanlı Devleti'nde, bırakın Nobel ödülü almayı, yeterli eğitim gören, bilimsel alanda toplumdaki yerini alan kadınlarımızın sayısı yok denecek kadar azdır. Kadınlarımızın etkinliğini, yetkinliğini artıracak ortam yaratılamamıştır. Sürekli baskı altında tu-

Kültür-Sanat / Kitap

tulan kadınlarımızın başarılı olması rastlantılara bırakılmıştır. Roman bu olguyu odak noktası yaparak, olayları, yöneticilerin çağdışı tavırlarını, tarihsel süreç içinde ayrıntılarıyla sergiliyor.

İyi bir eğitimci ve yol gösterici olmayı amaçlayan Jülide Nazmi, Şemsettin Sami'nin şu sözlerini yeni kuşaklara öğütlemek ister: "Erkekler verilen eğitim yalnız kendi şahıslarında kalır, ölümleriyle yok olur. Kadınlara verilen eğitim ise çocuklarına ve gelecek kuşaklara da geçer. Erkekleri eğitmek gölge veren bir ağaç dikmek, kadınlara eğitim vermek ise hem gölge hem meyve verecek bir ağaç diktir. Kadınlarını eğitmeyen bir toplum, kum üzerine temelsiz bir köprü kuran, her yağmur yağdığına köprü'nün yıkıldığını görüp yeniden yapmak zorunda kalan adama benzer."

Olayların ve ayrıntıların geçtiği mekanların gerçeğe uygun olması için roman kahramanlarının o zamanki dille konuşturulması akıcılığı belli bir ölçüde engellemektedir. Ancak dip notlarla bu aşımaya çalışılmış, günümüz Türkçesiyle açıklamalar yapılmıştır.

Hem dil hem de o zamanki anlayışı yansıtması bakımından kitaptan kısa bir alıntı yapmak istiyoruz. Fransız inkılabından sonraki kadınların uyanma hareketlerini bilen ve Mary'nin "Kadın Yurttaş Hakları" kitabını okuyan Jülide, rüştüye kayıtlı olacağı günleri ipe çekerken büyüklerinin şu konuşmalarıyla sarsılır: "Vah vah! Senin

gelin olacağını göremeyecek miyim? Görücüye gelecekler artık bundan vazgeçerler. Kimse tahsilli kız istemez. Vah ki vah! Ne olacakmış mektebe gidince, yüzün gözün açılacak, kafana zararlı fikirler sokulacak. Sonra ayıkla bakalım pirincin taşını! Ben eski kafalıyım, kız kısmı evinde oturur, dikişini, nakışını yapar, zevcine hizmet eder, bunu bilir bunu söylerim. Senin kanına girmişler evladım. Benim bey de tutturmuş kızlar okusun diye. Tövbe fesuphanallah, bizim devrimizde böyle alafranga adetler hiç yoktu. Ne günlere kaldık yarabbim!"

Bu romanda, karşılaştıkları engellere karşın, çıkış yolu bulmak, ülkelerine ulaşmak için direnen kadınlarımızın öyküsü var. Geçmişte kadınlarımıza karşı yapılan yıldırma, sindirme, aşağılama olayları en büyük toplumsal ayıbımız olarak tarihin derinliklerinde mi kalacak? Yoksa, çağdaş dünyayla bütünleşmek, kadınlarımıza da hak ettikleri olanakları sunmak üzere dersler mi çıkaracağız? Yitik Zamanların Peşinden romanı, günümüzdeki geriye dönüş eğilimlerinin hangi temellere dayandığını göstermesi bakımından da büyük önem taşıyor. Salt bir roman değil aynı zamanda bizi geçmişimizle yüzleştiren bir belge.

Bilgel'i kutluyor, yine başarılı ürünler ortaya koymasını diliyoruz.

Şahver KARASÜLEYMANOĞLU